

Projektmodning - analyse af de geografiske dimensioner af operationsplaner fra den Kolde Krig

(4.983 anslag)

Den Kolde Krig var planernes krig. De forskellige lande i NATO og Warszawapagten gennemførte en omfattende operationsplanlægning for den krig, som aldrig kom. På begge sider blev planerne systematisk opdateret og løbende afprøvet ved øvelser, hvilket betyder, at der i dag findes arkiver, som dokumenterer udviklingen af planlægning på begge sider af jerntæppet. Hidtil har forskningen haft fokus på enkelte planer og har kun i mindre grad inddraget den kartografiske del af kildematerialet. Eksempelvis anvendes kort fra planerne ofte, som illustration uden nærmere analyse. Hvor digitale metoder, som historisk Geografisk Informationssystem (GIS) efterhånden har vundet indpas inden for dele af humaniora, er der et betydeligt uudnyttet potentiale i forhold til analyse af militære operationsplaner. Samtidig har forskningen indtil nu hovedsageligt haft fokus på fragmenter fra den østlige planlægning, og kun i mindre grad på den tilsvarende vestlige planlægning.

Militære operationsplaner har en grundlæggende geografisk dimension, som viser den militære intention i forhold til en given geografi og viden om egne- og modstandernes styrker. Typisk udarbejdes planen i forhold til de geografiske forhold i et givent område vist på topografiske kort. Selve planerne er i reglen formidlet via kartografiske virkemidler på kort eller skitser. Planen skaber derved et komplekst rumligt forhold mellem en række geografiske forudsætninger og det intentionelle mål hos planlæggeren. Med inspiration fra den britiske geograf Rachel Woodwards begrebsapparat om *military geographies* kan planen ses, som en særlig militærgeografi – en planlagt intentionel geografi, som først materialiserer sig ved iværksættelse af planen. Dette gælder også planerne fra den Kolde Krig, som var udarbejdet som fysiske dokumenter, hvor både kort, diagrammer og tekst blev anvendt for at formidle mål og retning i planen.

Formålet med denne ansøgning er at udvikle en forskningsansøgning med mål om, at skabe nye metodiske og empirisk landvindinger i forhold til analyser af operationsplaner fra den Kolde Krig. Projektet vil være det første, som er i stand til analysere længere tidsserier af plankomplekser fra både Warszawapagten og NATO og til, at inddrage de kartografiske elementer af planerne i analysen. Projektet vil med udgangspunkt i NATO-arkiverne fra COMLANDJUT og COMLANDZEALAND i perioden fra 1963 til 1991 og polske arkiver som Institut for National Erindring (IPN), Det Centrale Militærarkiv (CAW), udvikle nye metoder til komparative analyser af den rumlige dimension af militære plandokumenter ved inddragelse af GIS.

For at realisere målet om en ambitiøs projektansøgning er det nødvendigt, at skabe et tværdisciplinært internationalt netværk, samt at få afsøgt kildepotentialet i Tyskland. Dette er ikke muligt inden for rammerne hos de deltagende institutioner.

Projektplan

Projektet er tværfagligt og tager afsæt i de tre institutioners kompetencer og netværk indenfor forskning i den Kolde Krig. Det Kgl. Biblioteks deltagelse tager afsæt i hidtidig forskningsindsats om Warszawapagten militære kortlægning af Danmark, samt i brugen af GIS til analyse af historisk-kartografisk materiale.

Rigsarkivet og Koldkrigsmuseum Langelandsforts deltagelse tager afsæt i et fælles forskningsprojekt om danske og polske militære operationsplaner under den Kolde Krig, der allerede har frembragt et righoldigt polsk og dansk kortmateriale fra den militære planlægning og opbygget et dansk-polsk netværk.

Konkret sigter projektet mod en forskningsansøgning, som vil:

- Udvikle en GIS-baseret metode til analyse af militære planarkivalier i et rumligt perspektiv.
- Gennemføre en komparativ rumlig analyse af udviklingen af de militære planer for dansk og nordtysk område i løbet af den Kolde Krig.
- Analysere brugen af deskriptive kartografiske data og performative brug af kartografiske virkemidler i operationsplaner fra begge sider.

Målet med projektmodningsindsatsen er udarbejdelse af en større forskningsansøgning om til en fond. Ambitionen er at tilvejebringe nye metodiske og empiriske landvindinger indenfor de historiefaglige- og kartografihistoriske felter i forhold til analyse af den militære planlægning i et tværnationalt perspektiv. Derfor vil et væsentligt element i projektmodning være at opbygge et interdisciplinært- og internationalt netværk omkring GIS-baseret analyser af militære planer, samt at udbygge eksisterende netværk i forhold til polsk kildemateriale, samt at afsøge potentialet i tyske militærarkiver.

- Afholdelse af 1-2 seminarer med deltagelse af 2-4 udenlandske forskere.
- Afsøgning og kvalificering af potentialet i tyske, danske og polske arkiver.
- Fremlæggelse af paper på international conference.
- Udarbejdelse af forskningsansøgning til fond.

Plan for projektmodningen fra 1/10 2023-30/9 2024.

1. fase: Afsøgning af arkiver (mdr. 0-6).

2. fase: dannelse af netværk og fremlæggelse af paper (mdr. 3-9).

3. fase: udarbejdelse af projektansøgning til fond (mdr. 9-12).